

Nr 93

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående dispositionen av vissa medel ur skördeskadefonden; given Stockholms slott den 31 mars 1967.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Eric Holmqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att högst 2 milj. kr. ur skördeskadefonden får disponeras för bidrag till vissa jordbrukare som drabbats av skador på inbärgad gröda genom angrepp av sorkar och möss.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
31 mars 1967.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *dispositionen av vissa medel ur skördeskadefonden* och anför.

I skrivelser den 23 och 26 januari 1967 föreslog länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län särskilda åtgärder i anledning av omfattande sorkskador på inbärgad gröda, främst hö. Hushållningssällskapen i de berörda länen uppskattade värdet av det skadade fodret till 34,5 milj. kr.

Genom beslut den 27 januari 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens jordbruksnämnd att skyndsamt undersöka möjligheterna att sälja överskott av fodersäd till nedsatt pris till de drabbade jordbrukarna. Jordbruksnämnden överlämnade den 9 februari 1967 en promemoria med förslag i ämnet. Förslaget innebar att berörda jordbrukare genom medverkan av lantbruksnämnderna, föreningen Svensk Spannmålshandel och vissa spannmålsföretag skulle få köpa vissa överskottskvantiteter havre med en rabatt av ca 19 kr. per dt. Jordbruksnämnden anmälde samtidigt att betydande angrepp av sork på stråfoder förekom även i Västernorrlands län.

Den 10 februari 1967 anbefalldes Kungl. Maj:t statens jordbruksnämnd att skyndsamt vidta åtgärder för att i enlighet med nämndens förslag havre till nedsatt pris skulle kunna försälgas till de jordbrukare i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län som drabbats av omfattande skador på inbärgad gröda genom angrepp av sorkar och möss.

I Jämtlands län utbröt hösten 1966 en tularemiepidemi. Undersökningar visade att tularemiinfekterade sorkar var orsaken till epidemien genom att de smittade ned hö. Vissa människor som handskades med sådant infekterat hö insjuknade. Länsstyrelsen i länet begärde i skrivelse den 16 februari 1967 att medel skulle ställas till länsstyrelsens förfogande för bl. a. smittrening av hölador. På förslag av chefen för socialdepartementet bemyndigade Kungl.

Maj:t den 17 mars 1967 länsstyrelsen i Jämtlands län att på vissa villkor betala ut ersättningar av statsmedel till dem som på uppdrag av hälsovårdsnämnd smittrenade lador och brände infekterat hö. Kostnaderna skulle infällas till ett belopp av 1 milj. kr. bestridas från anslaget till epidemiberedskap m. m.

Skogs- och lantbruksakademiens kommitté för utredning av smågnagarsskador inom jord- och skogsbruk har med anledning av de inträffade skadorna sammanställt en promemoria, varav framgår bl. a. följande.

De skador som inrapporterats under innevarande säsong torde till allra största delen ha orsakats av åkersork samt i någon mån av ängssork. Smågnagarna uppvisar kraftiga svängningar i populationernas individantal och populationstoppar inträffar med 3—4 års mellanrum. Ett toppår kan individantalet vara tio gånger större än under ett bottenår och i extrema fall 1 000 gånger större. Så starka och långa toppar som inträffat under åren 1961 och 1962 samt åren 1965 och 1966 förekommer inte normalt. Skadegörelsen sammanfaller nästan helt med populationstopparna och kulminerar vintertid. Inom skogsbruket och fruktodlingen sker skadegörelsen genom att plantornas stammar ringbarkas och genom att grenar och rötter bits av. Inom jordbruket skadas växande och magasinerad gröda.

Kommittén pekar på att det i vissa fall är möjligt att med lämpliga skydd, t. ex. nät, hindra smågnagarna från att komma åt enstaka objekt, som man anser särskilt värda att skydda. Bekämpning med kemiska medel har visat sig dyrbar och i huvudsak verkningslös. Sammanpressning av snötäcket inom en zon runt en skyddsvärd yta torde kunna väsentligt hämma en sorkinvasion. Djurens tunnlar i vegetationsskiktet mellan marken och snön blockerar genom en sådan åtgärd.

Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF) har i skrift den 15 mars 1967 anhållit om viss ekonomisk gottgörelse åt lantbrukare som drabbats av sorksskador. Rabatteringen av fodersäd innebär självfallet en lättnad för vederbörande jordbrukare. Enligt RLF:s uppfattning måste emellertid ytterligare åtgärder vidtas för att hjälpa dem som drabbats av sorksskador.

RLF förordar i första hand att medel anvisas för ändamålet över statsbudgeten. Eftersom det är fråga om en speciell typ av skördeskada, som dock inte omfattas av skördeskadeskyddet, anser riksförbundet att det kan övervägas att åtminstone delvis ordna finansieringen av hjälpåtgärderna genom att ta i anspråk medel som står till skördeskadeskyddets förfogande. Närmast till hands anser riksförbundet vara att utnyttja någon del av det garantibelopp på 75 milj. kr. som staten gav utfästelse om i samband med införandet av det permanenta skördeskadeskyddet.

Värdet av rabatteringen av fodersäd är ca 6 milj. kr. RLF föreslår att ett belopp av 20 milj. kr. nu ställs till förfogande. En viss ersättning per ton hö eller per ha bedöms räcka som fördelningsgrund.

Departementschefen

Den under år 1966 starkt ökade sorkstammen i de fyra nordligaste länen har åstadkommit stora skador på bl. a. bärgad gröda. Skadorna har för jordbrukarna inom de drabbade områdena medfört betydande förluster. Det bör bringas till riksdagens kännedom, att Kungl. Maj:t, för att mildra skadeverkningarna och minska kapitalförluster genom nödslakt m. m., den 10 februari 1967 bemyndigat statens jordbruksnämnd att till skadedrabbade jordbrukare i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län genom medverkan av föreningen Svensk Spannmålshandel, lantbruksnämnderna och vissa spannmålsföretag sälja överskottskvantiteter havre med en rabatt av ca 19 kr. per dt. Jordbruksnämnden har vidare bemyndigats att för att täcka kostnaderna för prisnedsättningen på havren ta i anspråk under regleringsåret 1966/67 influtna eller inflytande införselavgifter för fodermedel med högst samma belopp som vid export av motsvarande kvantitet havre skulle ha tagits i anspråk för att täcka utgifterna för exporten. Jordbrukarna har beställt drygt 25 000 ton rabatterad havre. Värdet av prisnedsättningen uppgår således till ca 5 milj. kr. Såsom närmare framgår av redogörelsen i det föregående har Kungl. Maj:t vidare låtit vidta vissa åtgärder för att förhindra spridning av en tularemiepidemi vilken med sorkar som smittbärare brutit ut i Jämtland.

RLF har framhållit att den angivna rabatteringen av fodersäd inneburet en lättnad för de berörda jordbrukarna. Enligt förbundets uppfattning måste emellertid statsmakterna vidta ytterligare åtgärder för att hjälpa dem som drabbats av sorkskador.

Såsom framgått av den föregående redogörelsen är möjligheterna att bekämpa sorkar och möss och att begränsa de skador som de förorsakar relativt begränsade. Skador på redan inbärgad gröda omfattas ej av det permanenta skördeskadeskyddet. Jordbrukarna har ej heller några möjligheter att på annat sätt försäkra sig mot skador av denna art. Mot denna bakgrund och med hänsyn till de betydande ekonomiska förluster som sorkangreppet förorsakat vissa jordbrukare anser jag att ytterligare åtgärder bör vidtas för att hjälpa de hårdast drabbade. RLF har bl. a. föreslagit att den av statsmakterna lämnade garantin på 75 milj. kr. för skördeskadeskyddet tas i anspråk. För min del anser jag att skadorna på grund av sorkarnas härjningar företer vissa likheter med skördeskador som omfattas av det permanenta skördeskadeskyddet. Enligt min uppfattning bör därför skördeskadefonden kunna utnyttjas för ändamålet. Jag föreslår att högst 2 milj. kr. ur skördeskadefonden disponeras för särskilda bidrag till jordbrukare i de fyra nordligaste länen som under den gångna hösten och vintern drabbats av omfattande skador på inbärgad gröda genom angrepp av sorkar och möss. Enligt min mening bör detta belopp förslå att täcka de

mest angelägna hjälpbehoven. Jag vill i sammanhanget meddela att behållningen i skördeskadefonden efter utbetalningen av ersättning för skador på 1966 års skörd uppgår till ca 60 milj. kr. Hittills har fonden tillförts ca 10 milj. kr. i upplupna räntor.

För dessa särskilda bidrag bör i tillämpliga delar gälla samma bestämmelser som för behovsprövade skördeskadebidrag. Detta innebär att som villkor för att få bidrag bör krävas att sökanden drabbats av betydande sorkskador och att behovet av bidrag är stort. Bidrag bör få ges endast om skadorna för sökanden medfört ett bortfall av inkomster, vilket framstår som väsentligt i förhållande till hans normala årsinkomst. Inkomstbortfallet bör också ha medfört att hans ekonomi har blivit så hårt pressad, att han får anses ha avsevärda svårigheter att betala räntor, amorteringar, arrenden och andra utgifter, som är nödvändiga för driftens fortsättande. För att syftet med bidragen inte skall förfelas bör bidragen i de enskilda fallen avvägas så att de kommer att innebära en verklig hjälp för de sökande att fortsätta jordbruksdriften. Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd bör få meddela närmare bestämmelser för bidragsgivningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att högst 2 000 000 kr. ur skördeskadefonden disponeras för bidrag till jordbrukare inom de fyra nordligaste länen som drabbats av skador på inbärgad gröda genom angrepp av sorkar och möss.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Edström